

LAUSUNTO TULKKAUSDIREKTIIN TÄYTÄNTÖÖNPANOEHDOTUKSESTA (74/2012)

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto on perustettu vuonna 1955. Se on maamme vanhin ja perinteikkäin käännösalan toimijoiden yhteenliittymä.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton tavoitteena on vahvistaa kääntäjien ja tulkkien ammatillista identiteettiä ja ammattitaitoa sekä jatkuvasti kehittää alalla hyväksi todettuja sopimusmalleja ja toimintatapoja. Toimintamme on monipuolista ja kattaa koko käännös- ja tulkkausalan.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto kiittää mahdollisuudesta lausua tulkkausedirektiivin täytäntöönpanoehdotuksesta (74/2012) ja toteaa seuraavaa:

Esityksen tavoite

Esityksen tavoitteena on panna kansallisesti täytäntöön oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä annettu direktiivi. Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia, esitutkintalakia ja pakkokeinolakia.

Lähtökohtana on, että vastaajalle on annettava *kohtuullisessa ajassa* maksuton kirjallinen käännös haastehakemuksesta ja tuomiosta *häntä koskevilta osin*. Edelleen muusta olennaisesta asiakirjasta on annettava hänelle maksuton kirjallinen käännös, *mikäli se on tarpeen vastaajan oikeuden valvomiseksi*. Vastaaja voi luopua käännöstä koskevista oikeuksistaan, mikäli hän on tietoinen kääntämistä koskevista oikeuksistaan. Oleellinen esitutkinta-aineistoon kuuluva asiakirja voidaan kääntää myös suullisesti. Myös pidättämistä koskeva päätös ja vangitsemispäätös tulee kääntää kirjallisesti, joskin myös suullinen käännös on niiden osalta mahdollinen.

Perusajatus on, että syytetty on koko rikosprosessin ajan oikeutettu tietämään, mistä häntä syytetään, millä perustein ja hän voi monessa kohdin tyytyä asiakirjan suulliseen selostamiseen, mikäli itse arvioi sen riittäväksi omalta kannaltaan. Jo perusajatus on haastava. Kuinka paljon asioita ja mitä asioita vierasmaalaiselle syytetylle pitää kääntää/tulkata, jotta kokonaisuus käy hänelle selväksi, on jo sellaisenaan vaikea kysymys. Selvää on, että aivan keskeiseksi muuttujaksi prosessissa nousee kääntäjä tai tulkki ja hänen ammattitaitonsa. Kun kansalaisten kielitaito on parantunut, ihmiset ovat samalla kadottaneet käsityksensä tulkin ja kääntäjän ammattitaidosta. Se että pärjää vieraalla kielellä, on matkustanut, lukee vieraskielistä kirjallisuutta, ei tarkoita sitä, että on pätevä toimimaan tulkkina tai kääntäjänä. Rikosprosessissa, kun kyse on yksiköiden oikeusturvasta, tämä on syytä tiedostaa vakavasti.

On myös hyvä oivaltaa, että on ensiarvoisen tärkeää, että käännös ja tulkkaus on laadukasta prosessin ensivaiheista lähtien. Mikäli esitutkinnassa tehdään käännösvirhe, on erittäin todennäköistä, että sama virhe kertaantuu läpi koko oikeusprosessin.

Tulkin tai kääntäjän kelpoisuus on aivan liian epämääräinen

Lakiesityksessä todetaan, että tulkkina tai kääntäjänä esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä saisi toimia rehellinen ja muuten tehtävään sopiva henkilö, jolla on tehtävän edellyttämät taidot. Vaatimukset ovat aivan liian epämääräiset.

Oikeusministeriön pitää lakimuutosten ohella tarttua tulkkaukseen ja kääntämiseen liittyviin arjen ongelmiin ja yhtenäistää tuomioistuinten käännös- ja tulkkauspalveluiden käyttöä koskevat käytännöt ja työprosessit. Järjestelyt eivät voi olla oikeustalokohtaisia. Oikeusministeriön pitää huolehtia tuomioistuinten henkilökunnan täydennyskoulutuksesta tulkkaus- ja käännöspalveluiden käytössä samoin kuin sellaisten pysyvien neuvottelukuntien perustamisesta, jossa tulkit ja kääntäjät voivat antaa palautetta oikeuslaitokselle ja saada palautetta omasta toiminnastaan.

Oikeustulkikirekisterin perustaminen

Oikeusturvan toteutumisen kannalta on tärkeää käyttää ammattitaitoisten itsenäisten tulkkien palveluita samalla tavalla kuin on tärkeää käyttää ammattitaitoisia avustajia. Jäsenvaltiolla on mahdollisuus tarjota korkeamman tasoista suojaa kuin nykyinen, jossa tulkin ammattitaitoon ei kiinnitetä lainsäädännössä minkäänlaista huomiota. Tuomioistuimen olisi viran puolesta kiinnitettävä huomionsa kutsuttavan tulkin riittävään pätevyyteen. Valtion kustantama tulkki tai kääntäjä on hankittava ensisijaisesti ammattitaidon eikä syntyvien kustannusten perusteella. Oikeusturvan takaaminen ei saa olla kilpailutus- ja kustannuskysymys. Tulkin ammattitaito tulisi olla mahdollista osoittaa suunnitteilla olevassa oikeustulkikirekisterissä. Tässä rekisterissä olisi otettava huomioon erilaiset ammattitaidon osoittamisen osa-alueet. SKTL pitää tulkikirekisterin pikaista toteuttamista erittäin tärkeänä ja on tarvittaessa mielellään mukana asiantuntijana sitä kehittämässä.

On varmistettava, että tehtävän edellyttämät kieli- ja tulkkaukset määritellään tehtävän kannalta riittävän korkealle tasolle. Ei voida ajatella, että tulkkina toimivalla on tehtävän edellyttämät taidot, jos hänellä ei ole riittävästi koulutusta ja/tai kokemusta.

Kirjallisissa käännöksissä olisi lisäksi käytettävä auktorisoitua kääntäjää aina silloin, kun kielessä sellainen on tarjolla. Tämä on tehokas keino laadun varmistamiseen käännösten osalta.

Tulkki tai kääntäjä ei saa olla jäävi

Kääntäjän tai tulkin esteellisyyteen olisi kiinnitettävä huomiota. Tulkillla viestin välittäjänä on ratkaiseva rooli sekä esitutkinnassa että oikeudenkäynnissä ja molempien osapuolten, sekä epäillyn että viranomaisen, on voitava luottaa siihen, että tulkki välittää viestin sellaisena kuin kumpikin osapuoli sen on tarkoittanut. Riippuvaisuussuhde, sukulaisuus tai ystävyys häiritsevät viestintää väistämättä ja vaarantavat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen.

Etätulkkauksen soveltaminen vain poikkeustilanteissa

Direktiivissä todetaan, että tarvittaessa voidaan käyttää videoneuvottelun taikka puhelimen tai internetin kaltaista viestintäteknologiaa, jollei tulkin fyysinen läsnäolo ole välttämätöntä menettelyn oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi. Puhelintulkkaus on tuomioistuimen käsittelyssä äärimmäisen epätoivottavaa. Äänen laatu vaihtelee huomattavasti eri tuomioistuimissa, jopa saleissa, ja tietysti sen mukaan, missä päin maailmaa tulkattava osapuoli on. Tilanteessa, jossa tulkki on videoyhteyden päässä oikeussaliin, josta soitetaan todistajalle, jota tulkki tulkaa, on suuri vaara, että kenenkään oikeusturva ei toteudu.

Yhteistyöterveisin,
Helsingissä, 17.9.2013

SUOMEN KÄÄNTÄJIEN JA TULKKIEN LIITTO

Kristiina Antinjuntti
Puheenjohtaja

Karola Baran
Toiminnanjohtaja